

KİTAP TANITIMI**Osmanlı'nın son üç yüz yılına eleştirel bir yaklaşım:****Prens Sabahattin, Görüşlerim****(Hazırlayan: Dr. Ahmet Zeki İzgöer), Buruc Yayınları, İstanbul 1999.**

Türkiye'nin yetiştirdiği iki önemli sosyologdan biri olan Prens Sabahattin -diğeri Ziya Gökalp- Osmanlı Devleti'nin artık çökmeye yüz tuttuğu bir dönemde başta sosyoloji olmak üzere tarih, kültür ve siyaset alanında ortaya koyduğu görüş ve düşünceleri, sunduğu çözüm önerileri, gözlem ve radikal tenkitleriyle Türkiye'de liberalizmin temsilcisi olmuş bir aydındır. Ona bu özelliği kazandıran temel öğelerin; küçük yaşından itibaren Batı terbiyesi ile yetişmesi, babası Mahmud Celalettin Paşa ve kardeşi Lütfullah Bey ile Sultan Abdülhamid yönetimine muhalefet ederek Avrupa'ya yerleşmesi ve yine burada benimsediği Batılı eğitim tarzı olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Sabahattin Bey, 1879'da Sultan Abdülmecid'in kızı Seniha Sultan'ın oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Annesi sebebiyle -yanlış olarak- Osmanlı hanedanı mensubu sayılmıştır. Prens, kelimesinin kullanılması da böyle bir yanlışlığın ürünüdür.

Avrupa'daki hayatını tamamen etüde vakfeden Prens Sabahattin H. Poincaré, Haeckel, Büchner, Fouillée, Le Play, E. Démolins'i okumuştur. Ayrıca yaptığı seyahatler ile Fransızca'ya olan vukufu görüşlerinin daha da olgunlaşmasına yol açmıştır. Paris'te bulunduğu sırada Jöntürk hareketi içinde yer almış ve "Teşebbüs-i Şahsi ve Adem-i Merkeziyet Cemiyeti"ni kurarak çeşitli gazetelerde cemiyetin görüşlerini ifade eden yazılar yazmıştır. Bilâhare *Terakki* gazetesini çıkararak (1906-1908) görüş ve düşüncelerini burada savunmuştur.

II. Meşrutiyet'le birlikte ülkesine dönen Prens Sabahattin, konferanslarla halkı aydınlatma çabası içine girmiştir. Ancak hükümete egemen olan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin jakoben tavırlarına maruz kalan ve bu tavırlara karşı çıkan Prens Sabahattin'e en ağır tenkit, saldırı ve hücumlar adı geçen cemiyetin basındaki savunucusu Hüseyin Cahid Bey'in [Yalçın] *Tanin*'de çıkan makalelerinden gelmiştir.

Prens Sabahattin, fikir yönünden sosyal hayatta "Şahsi Teşebbüs" ve devlet yönetiminde de "Adem-i Merkeziyet" olmak üzere iki temel fikri seslendirmiştir. Özellikle Adem-i Merkeziyet fikri onunla adeta özdeşleşmiştir.

Sizlere bu sütunlarda tanıtımına çalıştığımız *Görüşlerim* adlı eser de onun bu alandaki özgün fikir ve düşüncelerini ortaya koymaktadır. Osmanlı sosyal ve iktisadi hayatı üzerindeki çalışmalarından tanıdığımız arkadaşımız Dr. Ahmet Zeki İzgöer tarafından Osmanlıca'dan sadeleştirilerek hazırlanan bu eser, büyük bir titizlik ve özen gösterilerek birinci hamur kâğıt kalitesiyle okuyucunun istifadesine sunulmuştur. Eserin, herkesin rahatlıkla okuyup anlayabileceği bir üslupla yayınlanmasının, özellikle son dönem sosyal tarihimizi merak edenlerle birlikte günümüz idareci ve siyasetçilerinin de çokça faydalanacakları önemli bir kaynak niteliği taşıdığını hatırlatalım. Üç bölümden meydana gelen kitabın Sunuş bölümünde Sabahattin Bey'in hayatı ve görüşleri hakkında geniş bir araştırma ürünü olduğu gözlemlenen önemli bilgiler verilmiş ve ayrıca son kısmına arşiv belgeleri de eklenmek suretiyle esere akademik bir hüviyet kazandırılmıştır. Eserin tek eksiği indeksinin bulunmamasıdır.

Prens Sabahattin Bey, *Görüşlerim*'in birçok yerinde günümüzde sıkça tartışılan ve "Özelleştirme"yi de yakından ilgilendiren şu konular üzerinde yorumlar yapmaktadır:

"Her şey devletten beklenilmemelidir. Osmanlı toplumunun gelişebilmesi için ferdiyetçiliğe (endividüalizm) önem verilmelidir. Toplumda çocukluktan beri alınan terbiye modeli, kazanmadan yaşamak ve çalışmadan zenginleşmektir. Devlet memurluğu bir kazanç kapısı olmaktan çıkmalı, Avrupa'da olduğu gibi bireyin kendi bağımsız çalışmaları ve iradesi ön planda yer almalıdır. Fert ailesine, topluma ve devlete yük olmadan kendi ayaklarının üzerinde durabilmeli; hayatını bu anlayışa göre düzenleyip geçimini bu şekilde sağlamalıdır. Kısacası üretime katılıp girişimci olmalıdır. Böylece ailesi, çevresi, milleti ve devletine destekte bulunmalıdır".

Sabahattin Bey'in bu görüşleri, bugün de onlarca yıl geçmesine rağmen hâlâ geçerliliği korumakta değil midir? Belki de sosyologların büyüklüğü buradan, yani sonraki yıllarda ortaya çıkabilecek hadiseleri daha yaşadıkları zaman içinde görmelerinden kaynaklanmaktadır. Eserde ayrıca o yıllarda Osmanlı aydınları arasında sürekli tartışma konusu olan ve günümüzde de hâlâ tartışılmasına devam edilen birçok konuya açıklık getirilmektedir.

Durkheim Sosyolojisi'nin Ziya Gökalp tarafından İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin fikir organı haline getirilmesi ve bu cemiyetin olumsuz yaklaşımları, Sabahattin Bey'in büyük ölçüde ihmal edilmesine, hatta unutulmasına yol açmıştır. Bugün ferdi manada takipçilerinin sayısı bir elin parmakları kadardır. Bununla beraber, onun görüşlerinin büyük bir bölümünün bugün için bazı partilerin programına aksettğini söylemek mümkündür.

Prens Sabahattin'in *Görüşlerim*'i geçmişle günümüz arasında köprüler kuruyor. Bu köprüde siz de bir gezinti yapmaya ne dersiniz?

Murat ÇERİ